Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GERARD HOGAN
esitatud 15. aprillil 2021 [1]

Kohtuasi C-65/20

VI
versus
KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus))

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Direktiiv 85/374/EMÜ – Tootevastutus – Mõiste „puudusega toode“ – Ebaõiget tervisesoovitust sisaldav paberkandjal päevaleht

I. Sissejuhatus

1. Kas juhul, kui päevalehe igapäevases arvamusveerus avaldatakse ajalehe sõltumatu veerukirjutaja ebaõige tervisesoovitus ja lehelugeja väidab, et soovitust järgides tekkisid tal kehavigastused, saab selle ajalehe vastu esitada hagi põhjendusega, et ajaleht on levitanud puudusega toodet nõukogu direktiivi 85/374/EMÜ [2] (edaspidi „tootevastutust käsitlev direktiiv“) tähenduses? Sisuliselt on tegemist tootevastutust käsitleva direktiivi tõlgendamist puudutava uue küsimusega, mille on oma eelotsusetaotluses esitanud Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus).

2. Enne konkreetsete faktiliste ja õiguslike küsimuste käsitlemist tuleb kõigepealt meenutada asjakohast õiguslikku raamistikku.

[1] Algkeel: inglise.

[2] Nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiiv liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT 1985, L 210, lk 29; ELT eriväljaanne 15/01, lk 257), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. mai 1999. aasta direktiiviga 1999/34/EÜ (EÜT 1999, L 141, lk 20; ELT eriväljaanne 15/04, lk 147).

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Tootevastutust käsitlev direktiiv

3. Tootevastutust käsitleva direktiivi esimene, kolmas, neljas ja kuues põhjendus on sõnastatud järgmiselt:

„vaja on ühtlustada liikmesriikide õigusakte, mis käsitlevad tootja vastutust kahju eest, mida põhjustavad tema toodete puudused, sest olemasolevad lahknevused võivad moonutada konkurentsi, mõjutada kaupade liikumist ühisturul ja kaasa tuua tarbijate erineva kaitstuse kahju suhtes, mida puudusega toode põhjustab tema tervisele või varale;

[…]

tahtlusest sõltumatut tootjapoolset vastutust peaks kohaldama ainult tööstuslikult toodetud vallasasjade suhtes; seetõttu on kohane jätta vastutusega hõlmamata põllumajandustooted ja ulukid, välja arvatud juhud, kui neid on tööstuslikult töödeldud, mis võiks põhjustada nende toodete puudusi; käesolevas direktiivis sätestatud vastutust tuleks kohaldada ka kinnisasjade ehitamisel kasutatud või kinnisasjadesse paigaldatud vallasasjade suhtes;

tarbijate kaitsmiseks peab vastutus hõlmama kõiki tootmisprotsessi kaasatud tootjaid niivõrd, kuivõrd nende tarnitud valmistoode, koostisosa või tooraine oli puudusega; samal põhjusel tuleks vastutust laiendada ka toodete ühendusse importijatele ja isikutele, kes esinevad tootjana, kinnitades tootele oma nime, kaubamärgi või muu selgesti eristatava tunnuse, või tarnivad toodet, mille tootjat ei ole võimalik kindlaks teha;

[…]

tarbija füüsilise heaolu ja vara kaitsmiseks tuleks toote puuduste kindlaksmääramisel lähtuda mitte toote kasutamiskõlblikkusest, vaid [sellest, et ohutus, mida üldsus õigustatult ootab, puudub]; ohutuse hindamisel välistatakse toote igasugune selline väärtarvitamine, mis asjaolusid arvestades on põhjendamatu“. [täpsustatud sõnastus]

4. Tootevastutust käsitleva direktiivi artikkel 1 sisaldab üldreeglit, et tootja vastutab kahju eest, mille põhjustab tema toote puudus.

5. Tootevastutust käsitleva direktiivi artiklis 2 ja artikli 3 lõigetes 1 ja 2 on määratletud mõisted „toode“ ja „tootja“ ning on sätestatud, keda „peetakse tootjaks“ selle direktiivi tähenduses. Viidatud sätted on sõnastatud järgmiselt:

„Artikkel 2

Käesolevas direktiivis tähendab „toode“ kõiki vallasasju isegi juhul, kui need on ühendatud teise vallasasja või kinnisasjaga. „Toode“ hõlmab elektrienergiat.

Artikkel 3

1. „Tootja“ tähendab valmistoote valmistajat, mis tahes tooraine tootjat või koostisosa valmistajat ja iga isikut, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud selgesti eristatavat tunnust kasutades esineb selle tootjana.

2. Ilma et see piiraks tootja vastutuse kohaldamist, peetakse käesoleva direktiivi tähenduses tootjaks ja tootjana vastutavaks iga isikut, kes oma äritegevuse käigus impordib ühendusse müügiks, laenutamiseks, liisimiseks või mõnes muus vormis turustamiseks mõeldud toote.

[…]“.

6. Tootevastutust käsitleva direktiivi artiklis 6 on selgitatud, mida käsitatakse puudusena direktiivi tähenduses. Viidatud artikli lõige 1 sätestab:

„Toode on puudusega, kui ta ei taga isikule õigustatult oodatud ohutust, võttes arvesse kõiki asjaolusid, kaasa arvatud:

a) toote esitlemine;

b) toote kasutamisviis, mida võib põhjendatult eeldada;

c) toote käibelelaskmise aeg.

[…]“.

B. Austria õigus

7. Austria 21. jaanuari 1988. aasta föderaalseaduse, mis käsitleb vastutust puudusega toote eest (edaspidi „tootevastutusseadus“) (Bundesgesetz vom 21. Jänner 1988 über die Haftung für ein fehlerhaftes Produkt (Produkthaftungsgesetz))[3], § 1 sätestab:

„(1) Kui puudusega toode põhjustab isiku surma, kehavigastuse või tervisekahjustuse või muu vallasasja kui toote kahjustusi, on kahju kohustatud hüvitama:

1. ettevõtja, kes toote tootis ja turule lasi;

[…]“.

8. Tootevastutusseaduse §-s 3, 4 ja 5 on vastavalt määratletud mõisted „tootja“, „toode“ ja „puudusega toode“. Viidatud sätted on sõnastatud järgmiselt:

„§ 3. Tootja (§ 1 lõike 1 punkt 1) tähendab isikut, kes on valmistanud valmistoote, tooraine või toote osa ja iga isikut, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud eraldustähist kasutades esineb selle tootjana.

§ 4. Toode on mis tahes kehaline vallasasi, isegi kui see on teise vallasasja osa või on ühendatud kinnisasjaga, sealhulgas energia.

[3] *BGBl.* nr 99/1988, viimati muudetud *BGBl.* I nr 98/2001.

§ 5. (1) Toode on puudusega, kui see ei taga isikule põhjendatult oodatavat ohutust, võttes arvesse kõiki asjaolusid, eelkõige:

1. toote esitlemine;

2. toote kasutamisviis, mida võib mõistlikult eeldada;

3. toote turulelaskmise aeg.

[…]“.

III. Põhikohtuasja asjaolud ja eelotsusetaotluses esitatud küsimus

9. Käesolevas asjas kõne all olev küsimus tuleneb järgmistest asjaoludest. Kostja on ajalehe Kronen-Zeitung omanik [4] ning kostja kinnituse kohaselt Kronen-Zeitungi piirkondliku väljaande kirjastaja; viidatud populaarne päevaleht on tõenäoliselt suurima tiraažiga kõmuleht Austrias. 31. detsembril 2016 avaldati selle ajalehe rubriigis „Hing’schaut und g’sund g’lebt“ („Heida pilk peale ja ela tervislikult“) autori Kräuterpfarrer Benedikt (taimetark preester Benedikt) artikkel pealkirjaga „Schmerzfrei ausklingen lassen – Eine Auflage aus geriebenem Kren“ („[Aasta lõpuks v]alust vabaks – riivitud mädarõika kompress“).

10. Artikli tekst on järgmine:

„Reumavalu leevendamine

Värske ja jämedalt riivitud mädarõigas võib aidata leevendada reumavalu. Valutav koht määritakse esmalt sisse rasvase taimeõli või searasvaga, seejärel kantakse peale riivitud mädarõigas ja surutakse vastu nahka. Selline kompress võib jääda nahale kaheks kuni viieks tunniks, pärast seda tuleb see eemaldada. Kompress on valu leevendava toimega.“

11. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on artiklis nimetatud aeg mädarõikakompressi pealhoidmiseks vale: tegelikult oleks pidanud lugejatele andma soovituse hoida kompressi peal kaks kuni viis *minutit*, mitte kaks kuni viis *tundi*. Kõnealuse veeru autor oli kloostris elav preester, kes on religioosse ordu liige. Ta on võtnud endale nimeks Benedikt. Tundub – või vähemalt kostja väidab –, et kõnealune preester on tunnustatud ekspert ravimtaimedega ravimise valdkonnas, kes on kirjutanud lugematul arvul selliseid ajaleheveerge ja ka avaldanud raamatuid ravi kohta ravimtaimedega. Kostja väidab, et ta on siiani saanud preestri eksperditeadmisi usaldada ja et see on esimene kord, mil ta puutub kokku seda liiki hagiga.

12. Hageja VI on ajalehe Kronen-Zeitung tellija. Ta väidab, et ta luges artiklit ja järgis selles esitatud nõuannet. Artiklis sisalduva soovituse kohaselt tegi ta oma vasaku jala hüppeliigesele mädarõikakompressi. Ta jättis kompressi peale ligikaudu kolmeks tunniks ja eemaldas selle alles siis, kui hakkas tundma tugevat valu. Mädarõikas sisalduv tugevatoimeline sinepiõli oli põhjustanud toksilise kontaktreaktsiooni. Isikukahjule tuginedes esitas hageja 4400 euro suuruse valu või kannatuste eest hüvitise maksmise nõude ning palus tuvastada kostja vastutus kõikide juba tekkinud kehavigastuste ja nende tulevaste tagajärgede eest.

[4] “Medieninhaber” (ajakirjandusväljaande omanik) nagu on kirjas 12. juuni 1981. aasta föderaalse ajakirjanduse ja ajakirjandusväljaannete seaduse (Bundesgesetz über die Presse und andere publizistische Medien) (*BGBl.* Nr 314/1981) § 1 lõike 1 punktis 8.

13. Tema hagi jäeti esimeses kohtuastmes rahuldamata. Esimese astme kohus (Bezirksgericht für Handelsachen, Wien) (Viini esimese astme kaubanduskohus, Austria) tuvastas, et kostja oli tellinud artikli ravimtaimedega ravimise eksperdilt, kes on avaldanud kõnealusel teemal loendamatul hulgal kirjutisi. Kostjal ei olnud mingit põhjust tema esitatud kirjalikke tekste kontrollida. Kuna autor oli tunnustatud ekspert, leidis kohus, et kostjat ei saa pidada tavaliselt hooletult või teadlikult ohtlikult tegutsevaks isikuks Austria tsiviilseadustiku (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) § 1315 [5] tähenduses.

14. Teisalt leidis kohus, et kui artikli autor esitas artikli õigete andmetega, kuid trükiviga tekkis hiljem tootmisprotsessi käigus, siis on kostja vastutav üksnes juhul, kui ta on kinnitanud oma trükise sisulist õigsust. Kohus märkis, et Kronen-Zeitung kuulub kollase ajakirjanduse hulka ja selles antakse teavet pigem lühikestes artiklites ning meelelahutuslikul, lihtsal ja kergesti arusaadaval viisil. Seega ei saa artiklit käsitada samamoodi nagu juhul, kui see oleks avaldatud näiteks teadusajakirjas.

15. Lisaks leidis kohus, et seda liiki juhtudel on ka lugejate ootus teistsugune kui teadusliku artikli, erialaajakirja või erialateose puhul. Kuivõrd ei saa lähtuda sellest, et kostja on kinnitanud artikli sisulist õigsust, ei too artiklis märgitud vale pealhoidmise aeg seega kaasa kostja vastutust. Apellatsioonikohtuks olev Handelsgericht Wien (Viini kaubanduskohus, Austria) jättis talle esitatud apellatsioonkaebuse menetluslikel põhjustel rahuldamata. Muu hulgas ei pidanud apellatsioonikohus õigeks, et VI esitab kostja süüst sõltumatu vastutuse tuvastamise nõude põhjendamiseks faktiväited esimest korda.

16. Näib, et Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus) esitatud kassatsioonkaebuses on väited, mis põhinevad tootevastutusseaduse kohasel süüst sõltumatul vastutusel, selgemini välja toodud. Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) lükkas 21. jaanuari 2020. aasta otsuses tagasi väite, et täidetud ei ole tingimused, mille alusel hinnata süüst sõltumatut vastutust tootevastutusseaduse alusel, olgugi et esimese astme kohtu menetluses esitas hageja kostja vastutuse kohta just sellised väited, mis puudutasid süülist vastutust.

17. Seejärel analüüsis Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) argumente, mis käsitlesid tootevastutusseaduse ja laiemalt tootevastutust käsitleva direktiivi kohast süüst sõltumatut vastutust. Kohus märkis, et avaldatud teoseid, näiteks käsiraamatuid, juhiseid ja kaarte müüakse just seepärast, et lõpptarbija loodab neist saada konkreetseid juhiseid. Kohus lisas, et kui näiteks raamatus või ajalehes sisalduv toiduretsept sisaldab eksikombel teatud koostisosa koguses, mis on inimese tervisele ohtlik, oleks ebaloogiline jätta kahjustada saanud isik tootevastutust käsitlevas direktiivis ette nähtud hüvitisest ilma, samal ajal kui olukorras, kus samasugune liigne kogus on kogemata lisatud tarbija ostetud valmistootesse, saab tarbija tootja vastu hagi esitada tootevastutust käsitlevas direktiivis sätestatud süüst sõltumatule vastutusele tuginedes.

18. Seejärel tõi Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) välja neli argumenti, mis ei toeta järeldust, et seda liiki juhtudel vastutab ebaõige teabe eest tootja. Esiteks leidis kohus, et tootevastutuse kaitse-eesmärgi alusel vastutatakse asja, aga mitte soovituse ohtlikkuse eest. Teiseks ei ole sellised intellektuaalse tegevuse tulemused nagu ajaleheveerg „tooted“ (Austria) tootevastutusseaduse ega ka tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 2 tähenduses just seetõttu, et need ei ole füüsilised esemed. Kolmandaks oleks mis tahes seos tootevastutuse ja füüsilisel kujul teabe esitamise vahel meelevaldne ning seetõttu tuleks teave tootevastutust käsitleva

[5] Viidatud säte reguleerib vastutust kolmandate isikute tegude eest.

direktiivi kohaldamisalast välja jätta. Lõpuks väljendas kohus kartust, et direktiivi artiklis 2 sisalduva mõiste „toode“ sedavõrd laia tõlgendamise korral võib tekkida piiramatul hulgal vastutuse vorme.

19. Lõpetuseks märkis Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus), et kui niisugusel juhul nagu käesolev tuleks kohaldada tootevastutust käsitleva direktiivi sätteid süüst sõltumatu vastutuse kohta, siis oleks kostja tootevastutusseaduse kohaselt põhimõtteliselt vastutav isikukahju eest, mis tekkis hagejal ebaõige soovituse järgimise tõttu.

20. Selles küsimuses tekkinud kahtluste tõttu otsustas Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [direktiivi 85/374] artiklit 2 koosmõjus artikliga 1 ja artikliga 6 tuleb tõlgendada nii, et (puudusega) tooteks võib pidada ka paberkandjal päevalehte, mis sisaldab sisuliselt ebaõiget tervisesoovitust, mille järgimine tekitab tervisekahjustuse?“

21. Kostja KRONE-Verlag, Saksamaa valitsus ja Euroopa Komisjon esitasid Euroopa Kohtule kirjalikud seisukohad.

IV. Eelotsuse küsimuse analüüs

22. Nagu märkisin, on käesoleva eelotsusetaotluse puhul minu analüüsi põhiküsimus see, kas ajalehe omanikku saab võtta tootevastutust käsitleva direktiivi alusel vastutusele sellise eksliku artikli eest.[6] Minu hinnangul on direktiivi sõnastuse, eesmärkide ja konteksti põhjal täiesti selge, et direktiiv on kohaldatav ainult toodete füüsiliste omaduste suhtes, seega kõnealust laadi juhtum direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu.

23. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt nõuab liidu õiguse sätte tõlgendamine, et peale sätte sõnastuse – „vastavalt traditsioonilistele tõlgenduspõhimõtetele on õigusnormi sõnastus alati igasuguse tõlgenduse lähtepunkt ning samas ka piir“[7] – tuleb arvesse võtta ka selle sätte konteksti ja selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks säte on.[8] Seetõttu teen ettepaneku analüüsida kõigepealt tootevastutust käsitleva direktiivi teksti ennast ning seejärel uurida direktiivi konteksti ja sellega taotletavaid eesmärke.

24. Tootevastutust käsitleva direktiivi konkreetsest sõnastusest lähtudes tuleb märkida, et direktiivi artikkel 1 sätestab, et tootja „vastutab kahju eest, mille põhjustab tema toote puudus“. Artikkel 2 näeb ette, et „toode“ tähendab „kõiki vallasasju isegi juhul, kui need on ühendatud teise vallasasja või kinnisasjaga“[9]. Artikkel 3 sätestab, et „tootja“ tähendab „valmistoote

6 Küsimus, kas Austria õiguse muude sätete kohaselt saab vastutus olemas olla või peaks olemas olema, on mõistagi eraldiseisev ja kuna see kuulub täielikult eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse, siis loomulikult hoidun selles eraldi küsimuses seisukoha võtmast. Tootevastutust käsitlev direktiiv sellist võimalikku vastutust sõnaselgelt ei välista (vt tootevastutust käsitleva direktiivi kolmeteistkümnes põhjendus ja artikkel 13).

7 Vt selle kohta kohtujurist Trstenjaki ettepanek kohtuasjas Agrana Zucker (C-33/08, EU:C:2009:99, punkt 37).

8 Vt selle kohta näiteks 10. septembri 2014. aasta kohtuotsus Holger Forstmann Transporte (C-152/13, EU:C:2014:2184, punkt 26) ja 10. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Wightman jt (C-621/18, EU:C:2018:999, punkt 47).

9 Algul piirdus direktiivi 85/374 kohaldamine „tööstuslikult toodetud vallasasjadega“ (direktiivi kolmas põhjendus). Direktiiviga 1999/34 kaotati tootevastutust käsitleva direktiivi kohaldamisalast „põllumajandussaadusi“ puudutav erand ja vastavalt esialgsele põhjendusele 8 oli selle direktiivi eesmärk hõlmata „kõik tooteliigid“, laiendades direktiivi kohaldamisala nii, et see hõlmaks ka muid tooteid peale pelgalt *tööstuslikult toodetud* toodete. Seda kinnitab tõsiasi, et Euroopa Kohus kohaldas 10. mai 2001. aasta otsuses Veedfald (C-203/99, EU:C:2001:258) direktiivi 85/374 tootele, mis ilmselgelt ei olnud tööstuslikult toodetud; kõnealune kohtuasi puudutas juhtumit, kus neeru loputati enne siirdamist perfusioonivedelikuga, kuid haigla apteegis valmistatud vedelik osutus defektseks ja muutis neeru siirdamiskõlbmatuks.

valmistajat, mis tahes tooraine tootjat või koostisosa valmistajat ja iga isikut, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud selgesti eristatavat tunnust kasutades esineb selle tootjana“. Kõnealuse direktiivi artikli 6 lõige 1 sätestab, et toode on puudusega, kui „ta ei taga isikule õigustatult oodatud ohutust, võttes arvesse kõiki asjaolusid, kaasa arvatud: a) toote esitlemine; b) toote kasutamisviis, mida võib põhjendatult eeldada; c) toote käibelelaskmise aeg“. Kasutatud sõnastus on selline, mis on seotud füüsiliste esemete tootmisega ja sellise toote füüsilise puuduse tagajärjel tekkinud kahjuga.

25. Õiguskirjanduses leidub siiski ka seisukohti, mille kohaselt ei pea toode olema kehaline ese, et seda saaks liigitada „tooteks“ tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 2 tähenduses.[10] See annaks võimaluse käsitada *ajalehes sisalduvat teavet* – mitte ajalehte kui sellist – tootena. Direktiivi sõnastust, eesmärke ja konteksti arvesse võttes ei ole selline tõlgendus aga minu arvates võimalik.

26. Loomulikult vastab tõele, et tavaline ajaleht, mida avaldatakse traditsiooniliselt, on füüsiline ese ja ka vallasasi. Ilmselt on võimalik ette kujutada, et tegeliku avaldatud ajalehe ostjal tekib kehavigastus, näiteks saab ta vigastada väljaulatuva klambri tõttu või trükkimisprotsessis kasutatud tindi toksilisuse tõttu. Käesolev väide puudutab siiski *intellektuaalse* sisu väidetavat puudust, mitte *füüsilise* toote kui sellise puudust. Seega on tegelikult tegemist teenuse, mitte tootega.

27. Näiteks ei väideta, et VId vigastas ajaleht kui selline, pigem on tegemist kahjuga, mille ta põhjustas endale ise, järgides selles ajalehes avaldatud ebaõiget nõuannet. Küsimus on järelikult selles, kas niisugust ebaõiget nõuannet sisaldavat kehalist eset, toodet saab pidada „puudusega“ tooteks selles tähenduses, milles seda ja teisi sarnaseid mõisteid on kasutatud tootevastutust käsitlevas direktiivis.

28. Miski ei viita sellele, et ajaleht oli puudusega oma „väliste omaduste“ tõttu. Mõni õigusteoreetik väidab, et kehalist andmekandjat ei saa sel eesmärgil lahutada selle tegelikust sisust. Seega soovitatakse kohaldada nii toote kui sellise puuduste kui ka selle intellektuaalse sisu puuduste suhtes tootevastutust käsitlevast direktiivist tulenevat süüst sõltumatut vastutust.[11] Selle seisukoha toetuseks esitatud argumendid tuginevad peamiselt tootevastutust käsitlevate õigusaktide eesmärgile kaitsta tarbijaid. Lisaks väidetakse, et esineb olukordi, mis on hõlmatud tootevastutust käsitleva direktiiviga ja mis on väga sarnased olukordadega, kus ebaõige teave on põhjustanud tervisekahju. Üks näide on olukord, kus toode, mis peab hoiatama inimesi konkreetse ohu eest (näiteks suitsuandur), ei toimi korrektselt. Kuna hoiatust ei anta, ei reageeri inimesed õigesti (näiteks ei põgene põlevast hoonest), mis omakorda tekitab neile vigastusi.[12]

[10] Komisjon väidab, et mõiste „toode“ määratlus on lai (komisjoni hinnangul peab see siiski olema „tööstuslikult toodetud“). Ta märgib, et kuigi Austria tootevastutusseaduse § 4 kohaselt on toode „mis tahes kehaline vallasasi“, siis tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 2 sõnastus tingimust „kehaline“ ei sisalda. Elektrienergia on samuti hõlmatud „toote“ mõistesse selle sätte tähenduses, kuigi see ei ole kehaline ese. See arutelu on rohkem levinud seoses tarkvaraga, mille puhul on haruldaseks muutunud isegi andmete edastamine füüsilise andmekandja abil ning tavapärane viis on nüüd allalaadimine (vt nt Spindler, G., „Verschuldensunabngige Produkthaftung im Internet“, *Multimedia und Recht*, 3, 1998, lk 119–124). Komisjon ei näi oma 19. veebruari 2020. aasta aruandes selle kohta, milline on tehisintellekti, asjade interneti ja robootika mõju ohutusele ja vastutusele (COM(2020) 64 (final), lk 14), minevat *de lege lata* nii kaugele, sest ta teeb ettepaneku, et „[t]ootevastutuse direktiivis kasutatud toote määratlus on küll väga lai, kuid selle ulatust võiks veel selgitada, et võtta paremini arvesse kujunemisjärgus tehnoloogiate keerukust […]“.

[11] Vt sellise käsitusviisi kohta nt Foerste, U. ja Graf von Westphalen, F., (väljaandjad), *Produkthaftungshandbuch*, 3. trükk, Beck, München, 2012, lk 815, § 47, punkt 16; Cahn, A., „Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen“, *Neue Juristische Wochenschrift*, Beck, 1996, lk 2899–2905, vt lk 2901–2903; Meyer, A., „Die Haftung für fehlerhafte Aussagen in wissenschaftlichen Werken“, *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht*, 3. väljaanne, 1997, lk 26–34. Vastupidise seisukoha kohta vt Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Köln, 2001, lk 623–627. Kõik need autorid käsitlevad Saksa tootevastutusseadust. Selle seadusega võetakse üle tootevastutust käsitlev direktiiv, kuigi arutatud küsimused ei ole konkreetselt seotud direktiivi rakendamisega Saksamaal.

[12] Teine näide on diagnostikaseadme rike, kui see rike tähendab, et haigus jääb diagnoosimata ja seetõttu ravimata.

Need autorid näevad sarnasust olukordadega, kus toote kasutusjuhendis on ebaõige teave. Trükimeedias esitatud ebaõige teabe korral ei tulene oht mitte toote füüsilisest kvaliteedist, vaid pigem asjaolust, et lugejad järgivad tootes antud (ebaõigeid) juhiseid.

29. Mind need argumendid siiski ei veena. Tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 6 sõnastus käsitleb selgelt puudust, mis on tootes endas direktiivi artikli 2 tähenduses. Peale selle ei näe selle direktiivi artikkel 1 ette süüst sõltumatut vastutust pelgalt nõuande korral. Vastutus peab olema hoopis seotud toote käibelelaskmisega.[13] Selleks peab toote puuduse ja vigastatud isikule tekitatud kahju vahel olema otsene põhjuslik seos, mis on olemas käesoleva ettepaneku punktis 28 kirjeldatud juhtudel, kuid ajalehes avaldatud ebaõige nõuande puhul seos tootega puudub.[14] See tähendab ka seda, et teenuste suhtes ei ole direktiiv kohaldatav.[15]

30. Kuigi võib olla õige väita, et tehnoloogilise arengu tõttu on kaupu ja teenuseid üha raskem eristada,[16] ei luba selline hinnang, mis võib sundida seadusandjat tegutsema, siiski kohaldada tootevastutust käsitlevat direktiivi muudes olukordades kui need, mille suhtes on direktiiv selle selget sõnastust arvestades praegu kohaldatav. See kehtib seda enam, et direktiivi kohaldamisala laiendamine juhtumitele, kus teave sisaldub vallasasjas, põhjustaks muid vastuolusid. Miks peaks näiteks kehtima süüst sõltumatu vastutus trükises sisalduva teabe eest, kuid mitte raadios või televisioonis antud nõuannete eest?[17]

31. Minu hinnangul on tootevastutust käsitleva direktiivi sõnastuse, konteksti ja eesmärkide põhjal siiski täiesti selge, et direktiivis sisalduv viide „tootele“ piirdub kehalise esemega. See on sisuliselt põhjus, miks ei saa käesolevat nõuet – vähemasti osas, mis puudutab tootevastutust käsitlevat direktiivi – rahuldada, seda just nimelt seetõttu, et see ei puuduta toote füüsilisest puudusest tulenevat kahju.

32. Seda kinnitab ka tootevastutust käsitleva direktiivi eesmärkide ja konteksti uurimine. Selle direktiivi esimeses põhjenduses on sõnaselgelt märgitud, et tegemist on meetmega, mille eesmärk on ühtlustada õigusakte, „mis käsitlevad tootja vastutust kahju eest, mida põhjustavad tema toodete puudused“ ja see meede on vajalik, sest „olemasolevad lahknevused võivad moonutada konkurentsi, mõjutada kaupade liikumist ühisturul ja kaasa tuua tarbijate erineva kaitstuse kahju suhtes, mida puudusega toode põhjustab tema tervisele või varale“. Sellega on ilmselgelt hõlmatud üksnes kehalised esemed ja nagu Euroopa Kohus on juba märkinud, tulenevad „[l]iidu seadusandja kehtestatud piirid selle direktiivi kohaldamisalale […] eeskätt eelnimetatud erinevate huvide keerulisest kaalumisprotsessist“.[18]

[13] Vt *a contrario* tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 7 punkt a, mis vabastab tootja vastutusest, kui tootja ei lasknud toodet käibele. Vt ka Oechsler, J., *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, 2018. aasta muudetud väljaanne, de Gruyter, Berlin, § 2, ProdHaftG, § 78, taas seoses Saksa tootevastutusseadusega (Produkthaftungsgesetz).

[14] Vt selle kohta Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2001, lk 650 ja651, kus tehakse vahet mõistetel „Instruktionshaftung“ (vastutus juhiste eest) ja „Informationshaftung“ (vastutus teabe eest).

[15] Komisjon on oma rohelises raamatus, mis käsitleb vastutust puudusega toodete eest (COM(1999) 396 final), lk 7 juba märkinud, et „puudusega teenused ei kuulu direktiivi 85/374/EMÜ kohaldamisalasse“. See on kooskõlas asjaoluga, et komisjon oli teinud direktiiviettepaneku: nõukogu direktiiv teenuseosutajate vastutuse kohta (COM(90) 482 final) (EÜT 1991, C 12, lk 8). Eelnõu võeti hiljem tagasi (COM(94) 260 final). Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuses, mis käsitles direktiiviettepanekut: nõukogu direktiiv teenuseosutajate vastutuse kohta (EÜT 1991, C 269, lk 40, punkt 2.8), on probleemid, mis võivad sellise direktiiviga kaasneda, eriti hästi välja toodud: „Selle direktiiviettepaneku analüüsimisel saab selgeks, et selle rakendamine pidurdaks kõiki uuringuid ja uuendusi vabade elukutsete tegevusvaldkondades. Selle tulemuseks oleks kaitsev meditsiin, kaitsev õigus-, kaubandus- ja maksualane konsulteerimine ning kaitsev nõustamine arhitektide, inseneride ja ehitusettevõtjate poolt. See ei olnud eesmärk, mida tarbijad silmas pidasid.“

[16] Seda kommenteeriti ka komisjoni aruandes Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele selle kohta, milline on tehisintellekti, asjade interneti ja robootika mõju ohutusele ja vastutusele (COM(2020) 64 final), lk 13 ja 14.

[17] Vt ka *Münchener Kommentar zum BGB*, 8. trükk, 2020, § 2, ProdHaftG, äärenr 19, ning Ulmer-Eilfort, C., ja Obergfell, E. I., *Verlagsrecht*, 2. trükk, C. H. Beck, 2020, punkt 1036.

[18] Euroopa Kohtu 21. detsembri 2011. aasta otsus Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

33. Eelöeldut kinnitavad direktiivi teised põhjendused. Näiteks kolmandas põhjenduses on märgitud, et tahtlusest sõltumatut vastutust „peaks kohaldama ainult tööstuslikult toodetud vallasasjade suhtes“. Olgugi et – nagu on selgitatud käesoleva ettepaneku 9. joonealuses märkuses – kõnealuse sätte kohaldamisala on hiljem laiendatud nii, et see hõlmab ka muid tooteid peale *tööstuslikult toodetud* toodete, ei ole märgitud, et tootevastutust käsitlev direktiiv hõlmaks pelgalt teavet või nõuandeid. Neljandas põhjenduses on selgitatud, et tarbijate tõhusaks kaitsmiseks peab „vastutus hõlmama kõiki tootmisprotsessi kaasatud tootjaid niivõrd, kuivõrd nende tarnitud valmistoode, koostisosa või tooraine oli puudusega; […]“. Kuuendas põhjenduses on märgitud, et „tarbija füüsilise heaolu ja vara kaitsmiseks tuleks toote puuduste kindlaksmääramisel lähtuda mitte toote kasutamiskõlblikkusest, vaid [sellest, et ohutus, mida üldsus õigustatult ootab, puudub]; […]“. Viidet „ohutuse puudumisele“ saab konteksti arvestades käsitada ainult viitena kehalisest esemest toote puudusele, mis võib tekitada kahju.

34. Kõik need kontekstiga seotud asjaolud vaid kinnitavad järeldust, et tootevastutust käsitleva direktiivi kohaldamisala piirdub füüsiliste toodete ohutusega ja et selle peamine eesmärk on puudusega toote tuvastamise korral tagada süüst sõltumatul vastutusel põhinev õiguskaitsevahend. Vastasel korral võiks see avada tee paljudele direktiivi alusel esitatud hagidele, mis puudutavad peamiselt teenuste puudulikku või hooletut osutamist. Selliste teenuste hulka võivad kuuluda näiteks raamatupidaja või juristi kirjalikud nõuanded või kirjalik meditsiiniline aruanne, kuigi sellises olukorras oleks täiesti kunstlik väita, et niisugust aruannet allkirjastades „esitleb“ kutsealal tegutseja end „valmistoote“ „tootjana“, millest tulenevalt on ta „tootja“ tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses.[19]

35. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus näib oma eelotsusetaotluse punktis 4.2 ka ise viitavat, võib tootevastutust käsitleva direktiivi alusel vastutuse kehtestamine panna sellisel juhul teenuseosutajatele ka eelduslikult piiramatu süüst sõltumatu vastutuse väga suure hulga võimalike hagejate ees.[20] Oleks raske vältida järeldust, et süüst sõltumatu vastutuse ettenägemine moonutaks sellega tootevastutust käsitleva direktiivi kohaldamisala piire, mis – nagu nägime eespool ja nagu märkis Euroopa Kohus kohtuotsuses Dutrueux[21] – on kehtestatud erinevate huvide keerulise kaalumisprotsessi tulemusel.

36. Selline järeldus võib viia ka olukorrani, kus ajalehe väljaandmisega kaasneb veel üks ebatavalisi õiguslikke probleeme põhjustav aspekt. Enamik ajalehti – kõige tõsisematest kõige populaarsemateni – avaldavad lugejate jaoks veerge, kus veerukirjutajad annavad nõu mitmesugustes küsimustes, sealhulgas meditsiinilistes, õiguslikes, aiandust, lastekasvatust ja isiklikke probleeme käsitlevates küsimustes. Kui ajaleht tehtaks süüst sõltumatu vastutuse alusel vastutavaks halva või ebaõige nõuande eest, mis põhjustas isikukahju või (arvestades piiranguid tootevastutust käsitleva direktiivi artiklis 9) varalist kahju, tooks see kirjastajatele kaasa uue ohu, millel – nagu kostja rõhutas oma kirjalikes seisukohtades – võivad olla tõsised praktilised tagajärjed ajakirjandusvabadusele, mis on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 11 lõikega 2 (ja laiemalt ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 10). Kõik see tähendab, et kui tootevastutust käsitleva direktiiviga oleks soovitud jõuda niisuguse tulemuseni, siis võiks eeldada, et see on sätestatud täiesti selgelt ja üheti mõistetavalt. Asjaolu, et direktiiv selles küsimuses vaikib, on juba iseenesest kindel tõend selle kohta, et liidu seadusandja ei ole kunagi soovinud sellise vastutuse kehtestamist niisugustel asjaoludel.

[19] Vt ka käesoleva ettepaneku 15. joonealune märkus, milles on viidatud majandus- ja sotsiaalkomitee arvamusele seoses direktiiviettepanekuga: nõukogu direktiiv teenuseosutajate vastutuse kohta (EÜT 1991, C 269, lk 40).

[20] Vt Cardozo, C. J. kuulus hoiatav kommentaar kohtuasjas Ultramares Corporation *vs.* Touche 174 NE 441(1931), mille kohaselt peab seadus vältima võimalikku „määramatut vastutust määramata ajaks määramatu kategooria eest“.

[21] 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus (C-495/10, EU:C:2011:869, punkt 22).

37. Tuleb siiski rõhutada, et seda liiki kohtuasjades reguleerib deliktilise vastutuse ja ametialase hooletuse küsimusi eri liikmesriikide riigisisene õigus. Liidu seadusandja eesmärgiks ei ole kunagi olnud selline ühtlustamine ja veelgi vähem see, et seda liiki hagid surutakse tootevastutust käsitlevas direktiivis ette nähtud süüst sõltumatu vastutuse korra raamesse, tõlgendades selle mõisteid kunstlikult ja laiendavalt. Euroopa Kohus on juba sedastanud, et direktiivi eesmärk ei ole tootevastutuse valdkonna täielik ühtlustamine direktiiviga reguleerimata küsimustes.[22]

38. Kuigi on tõsi, et käesolevas asjas tõstatatud küsimust ei ole varem käsitletud, tuleb märkida, et seda ei toeta olemasolev kohtupraktika tootevastutust käsitleva direktiivi kohta. Võib-olla kõige sarnasem on Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas Dutrueux.[23] Kõnealuses asjas sai üks väike poiss haiglas toimunud operatsiooni käigus põletushaavu. Põletuse põhjustas aga asjaolu, et operatsiooni ajal oli ta pandud lamama soojendatavale madratsile, mille temperatuuri reguleerimise seade oli defektne. Haigla lihtsalt kasutas oma tarnijalt ostetud madratsit.

39. Euroopa Kohus leidis siiski, et „sellist kasutajat ei saa lugeda vaidlusaluse toote tootmis- ja turustamisahelas osalejaks“ tootevastutust käsitleva direktiivi artikli 3 tähenduses.[24] Selle põhjal tegi kohus järelduse, et haigla oli üksnes meditsiiniteenuste osutaja ja et kui selline teenuseosutaja „kasutab […] puudusega aparaate või tooteid, mille tootja ta [tootevastutust käsitleva direktiivi] artikli 3 tähenduses ei ole, ja tekitab seetõttu selle teenuse saajale kahju“, siis teenuseosutaja vastutus „ei kuulu kõnesoleva direktiivi kohaldamisalasse“.[25]

40. Seega nähtub kohtuotsusest Dutrueux[26], et vastutus puudusega füüsilisest tootest eraldiseisva teenuse osutamise eest ei kuulu tootevastutust käsitleva direktiivi kohaldamisalasse. Käesoleval juhul on sellel väitel siiski vähem kaalu, kuna – korrates juba eespool märgitut – erinevalt kõnealuses kohtuasjas käsitletud olukorrast ei ole praegusel füüsilisel tootel kui sellisel mingeid puudusi.

41. Neid tõlgendusi kokku võttes olen sunnitud tegema järelduse, et sedalaadi nõue ei kuulu tootevastutust käsitleva direktiivi kohaldamisalasse. Sisuliselt on tegemist toiminguga, mis on seotud teenuse osutamisega – tarbijatele ajaleheveerus nõu andmine – ega puuduta ajalehte kui füüsilist toodet. Seega ei saa väita, et VI kehavigastused tekkisid toote puuduse tagajärjel, nagu neid mõisteid kasutatakse tootevastutust käsitlevas direktiivis.

V. Ettepanek

42. Eeltoodud kaalutlustele tuginedes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Oberster Gerichtshofi (Austria kõrgeim üldkohus) küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiivi 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta artiklit 2 koostoimes artiklitega 1 ja 6 ei saa tõlgendada nii, et paberkandjal päevalehte, mis sisaldab tehniliselt ebaõiget tervisesoovitust, mille järgimine tekitab tervisekahjustuse, võib samuti pidada „puudusega tooteks“ direktiivi tähenduses.

[22] Vt 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus Moteurs Leroy Somer (C-285/08, EU:C:2009:351, punktid 24 ja 25) ning 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, punkt 21).

[23] 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869).

[24] *Ibidem*, punkt 28.

[25] *Ibidem*, punkt 39.

[26] 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869).